

**ØKOLOGISK
FJERKRÆPRODUKTION**

Finn Fjermand
Hovedvejen 16
7400 Herning

TVÆRFAGLIGT SPARRINGSMØDE

HELE VEJEN RUNDT OM BEDRIFTEN

Et hæfte med dine tal

Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne:
Danmark og Europa investerer i landdistrikterne

Miljø- og Fødevareministeriet
Landbrugstyrelsen

Den Europæiske Landbrugsfond
for Udvikling af Landdistrikterne

LDP 2020

Se EU-Kommissionen, Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne

Dette hæfte er et eksempel. Der er ikke sammenhæng mellem billedet på side 26 og data i figurerne.

Kom hele vejen rundt om bedriften

Helhedsorienteret styring af den økologiske bedrift er vigtig, men det kræver et stærkt tværfagligt fokus og samarbejde at komme hele vejen rundt om bedriften. Dette tværfaglige samarbejde skal hæftet her hjælpe på vej.

Hæftet er tænkt som en forberedelse til et tværfagligt møde, hvor det er lagt op til, at både du, din fagkonsulent og din driftsøkonomikonsulent deltager. Her skal I sammen diskutere, hvilke indsatser der har størst værdi for din bedrift, og hvilke handlinger der skal igangsættes for at indfri bedriftens potentialer.

Din forberedelse til det tværfaglige møde

Som forberedelse til mødet skal du orientere dig i hæftet og udvælge 2-3 kapitler med emner, som du vurderer, er vigtige for netop din bedrift. Når du har nærlæst de udvalgte kapitler, er du klar til at sætte retningen på det tværfaglige møde og diskutere med dine rådgivere, hvilke emner der har størst værdi for din bedrift, og hvordan I får igangsat og fulgt op på den handling, der skal indfri emnernes potentiale.

Din to do-liste

- Skimtelæs hele hæftet
- Vælg 2-3 kapitler ud
- Nærlæs de 2-3 kapitler

Sådan læser du hæftet

Hæftet indeholder fem kapitler med emner, som er væsentlige indenfor økologisk fjerkræproduktion, og som rummer både økonomiske og faglige beslutningsområder.

Kapitlerne er bygget op, så de indeholder:

- En faglig beskrivelse af emnets problemstilling
- En beskrivelse af, hvilke potentialer der er indenfor området
- En uddybning af den faglige viden indenfor området, som kan være med til at indfri potentialet
- Tal og beregninger, der understøtter beskrivelserne – det kan både være bedriftens individuelle tal samt tal for hele branchen
- Spørgsmål, der lægger op til refleksion og handling efterfølgende.

Det finder du i hæftet

- Faglig viden
- Potentialer for din bedrift
- Dine tal
- Branchens tal
- Reflektionsspørgsmål

Find dine tal!

I hæftet finder du **dine tal** markeret med en blå stribe til venstre i margenen. Her er **dine tal** sat op imod branchens tal, så du kan se din placering i forhold til dine kolleger og vurdere, om der er behov for at diskutere ledelsesmæssige eller strategiske beslutninger indenfor dette område.

Hæftets emner

Hæftet indeholder følgende emner, som er vurderet som de mest betydende for økologiske fjerkræproducenter:

1. Foderstrategi – hjemmeblandet eller færdigfoder
2. Fremstillingspris pr. kg. æg – herunder foderomkostninger
3. Fremstillingspris pr. hkg korn
4. Arrondering
5. Samarbejde om forsyning af foder og gødning

Få overblik og find dit fokus

Når du skal vælge de kapitler ud, som du vurderer, at du vil få det største udbytte af at arbejde med på din bedrift, er det godt med et overblik. På denne side får du overblik over, hvilke nøgletal der indgår i de forskellige kapitler, ligesom du kan se, hvordan nøgletallene ser ud for din bedrift.

Dine nøgletal i kapitlerne

Hvert kapital kommer ind på en række nøgletal. Hvis dine nøgletal viser, at du er udfordret på et eller flere områder, kan det være, du skal starte med at læse kapitlerne, der vedrører dem.

I tabellen nedenfor kan du ud for hvert kapitel orientere dig om dine nøgletal og se, hvilken fraktil du tilhører. Hvis dit nøgletal ligger i den bedste tredjedel (fraktil 5-33 %), vil dit nøgletal være grønt. Ligger det i midter-feltet (fraktil 40-60 %), vil det være hvidt, og hvis nøgletallet ligger i fraktil 67-95 %, vil det være rødt.

Hæftets fokuspåpunkter	2016	Fraktil	Kapitel	Side
Fremstillingspris pr. kg. æg	17,28		Kapitel 2	Side 10
Dødelighed %			Kapitel 2	Side 10
Foderudgift kr. pr kg æg	7,99		Kapitel 2	Side 10
Arbejdsomkostninger pr kg æg	2,02		Kapitel 2	Side 10
Læggeprocent			Kapitel 2	Side 10
Udbytte pr. ha tritiale, hkg	19		Kapitel 3	Side 20
Udbytte pr. ha rug, hkg	35	75%	Kapitel 3	Side 20
Udbytte pr. ha havre, hkg	21	95%	Kapitel 3	Side 20
Fremstillingspris kr/hkg korn	626	95%	Kapitel 3	Side 20
Måskinomkostninger inkl. arbejde pr. ha indenfor salgsafgrøder	8.427	95%	Kapitel 3	Side 20
Gennemsnitlig afstand til dine marker			Kapitel 4	Side 25

Dette hæfte er et eksempel. Der er ikke sammenhæng mellem billedet på side 26 og data i figurene.

Emne 1: Foderstrategi

Skal du vælge hjemmeblanding eller færdigfoder? Der er mange gode grunde til at være hjemmeblander, men du skal huske at tænke investeringsomkostningerne med og sikre dig, at du har ekspertisen til at blande den rette kvalitet.

Foder til høns kan indkøbes som færdigfoder fra en fabrik, eller man kan selv blande foderet, helt eller delvist. Den mest enkle form for hjemmeblanding er at indkøbe et tilskuds foder fra en foderfabrik, hvortil man tilsætter eget korn – typisk 50 % tilskuds foder og 50 % eget korn.

Overvej alle aspekter

Når man overvejer sin foderstrategi og dermed, om man skal være hjemmeblander eller købe færdigfoder, så bør man gøre sig nogle overvejelser på forhånd. F.eks. hvis man ikke har blandeudstyr og opbevaringskapacitet til eget korn i forvejen, så vil hjemmeblanding i reglen ikke umiddelbart medføre en billigere fodring af hønerne, fordi de siloer og male-blandeanlæg, man er nødt til at investere i, skal forrentes, vedligeholdes og afskrives. Om det økonomisk bedst kan betale sig at være hjemmeblander eller at anvende færdigfoder, afhænger af situationen på bedriften. F.eks. vil bedriftens jordtilliggende have stor betydning, ligesom tilstedeværelse af lagerfaciliteter, male/blande anlæg osv. Hvis sådanne faciliteter findes i forvejen, vil der være stor sandsynlighed for, at en beregning af økonomien i hjemmeblanding falder ud med et positivt resultat.

Når man overvejer foderstrategi, skal man også tænke på, om man har ekspertisen til at hjemmeblande. Det er sådan, at hvis hjemmeblandingen udføres dygtigt og med omhu, så vil man som hjemmeblander opnå højere produktivitet hos hønsene, omvendt hvis hjemmeblandingen ikke udføres korrekt, så vil man som hjemmeblander opnå lavere produktivitet sammenlignet med fodring med færdigfoder.

Fordele ved hjemmeblanding

Når man snakker hjemmeblanding versus færdigfoder, er der en række gode grunde til at overveje hjemmeblanding, herunder:

- Brug af egne og/eller lokale råvarer er bæredygtigt, fordi transportomkostningerne, herunder forbruget af fossile brændstoffer, til og fra foderfabrikken minimeres. Som tommelfingerregel spares 30 kr. pr. 100 kg fodermiddel, der "ikke" transporteres frem og tilbage til foderfabrikken. I det omfang man kan producere foderråvarer, der erstatter importerede fodermidler, vil gevinsten i forhold til bæredygtighed være særlig stor.
- Hønernes behov for næringsstoffer, herunder især protein og aminosyrer er højest i begyndelsen af æglægningsperioden, men begynder at aftage efter topproduktion er nået ved 27-28 ugers alderen. Ved indkøb af færdigfoder til hønsene vil der kun være 3-4 blandinger at vælge imellem. Tilpasningen af foderet til hønernes behov vil derfor ske i ryk, når man skifter blanding. Ved hjemmeblanding har man mulighed for at dagligt at justere forholdet mellem tilskuds foder og korn og på den måde løbende sikre en optimal næringsstofforsyning til hønerne.
- Hjemmeblanding betyder, at foderet er friskt fremstillet. Forudsætningen er dog, at foderblandeanlægget designes således, at der kun blandes foder i små portioner til en dags forbrug ad gangen, eller at blande processen udføres løbende. Det vil sige, at formaling af korndelen og sammenblanding med tilskuds foder sker løbende i takt med, at der fyldes foder i fodertrugene.

- Hjemmeblanding betyder, at man kan sænke foderets indhold af fosfor. Fosfor er et vigtigt næringsstof for fjerkræ, og især for æglæggende høner. Foderråvarer har et betydeligt naturligt indhold af fosfor. Det meste af dette naturlige fosfor er imidlertid bundet til fytat og er derfor utilgængeligt for fjerkræ, medmindre tilstrækkelige mængder af enzymet "fytase" er til stede. Kornsorter som hvede og triticales har et betydeligt naturligt indhold af fytase, som vil være tilstrækkeligt til, at hønerne vil kunne udnytte fodermidlernes naturlige indhold af fosfor. Ved fabriksfremstilling af foder vil det naturlige fytase blive nedbrudt, hvorfor så råvarernes naturlige indhold af fosfor i færdigfoder ikke vil kunne udnyttes af hønerne. Det betyder, at man i færdigfoder er nødt til at tilsætte betydelige mængder mineralsk fosfor for at sikre tilstrækkeligt tilgængeligt fosfor til hønerne. Ved hjemmeblanding undgår man varmebehandlingen af kornet og bevarer derfor fytasen i foderet, hvorved man kan nøjes med et betydeligt lavere samlet fosforindhold i foderet. Det vurderes, at man ved hjemmeblanding kan sænke foderets indhold af fosfor med 1,9 g/kg foder i forhold til indholdet i færdigfoder. Da en årshøne æder ca. 45 kg foder, vil man derfor ved hjemmeblanding kunne reducere hønens indtag – og dermed dens udskillelse af fosfor i gødningen med 85,5 g.
- Hjemmeblanding betyder, at man, når nye fosforlofter på max 35 kg P/ha fra 2019 træder i kraft, stadig kan gøde bedriftens marker optimalt med både fosfor og kvælstof. Gevinsten herved er beregnet til 1.800 kr. pr. ha.
- Når man er hjemmeblender af foder til høns, bør afgrøderne hvede og triticales prioriteres højt i markplanen. Disse to råvarer bør af hensyn til forsyningen med fytase tilsammen udgøre 40 % af det samlede foder, mens havre og byg begge kan indgå med ca. 10 % af det samlede foder.

Handling og refleksion

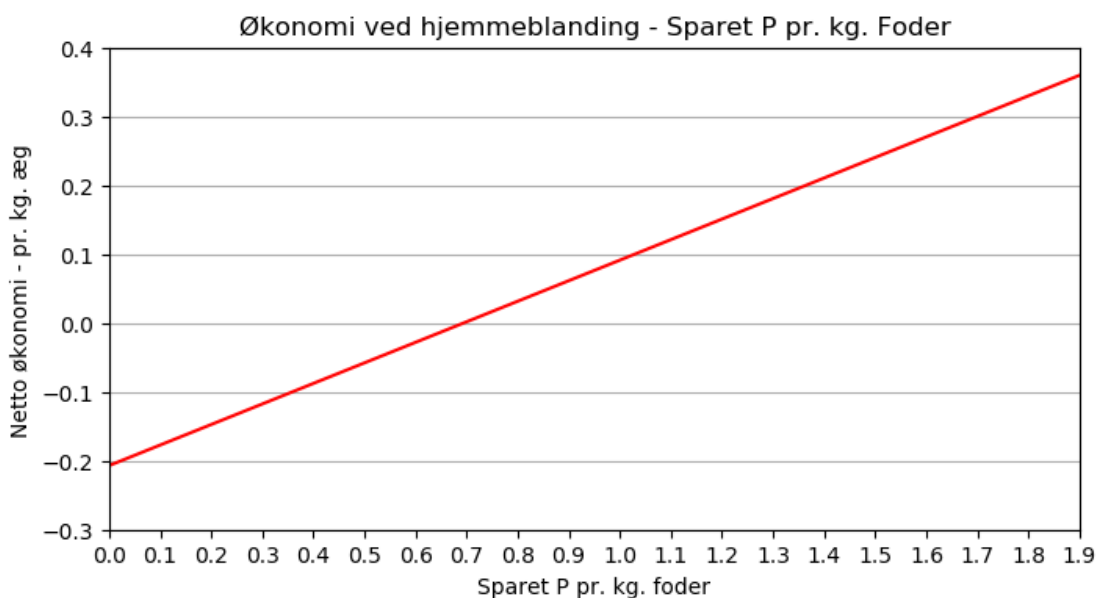
Når du skal beregne, om det rent økonomiske kan betale sig for dig at være hjemmeblander, kan du tage udgangspunkt i dette regneark til beregning af økonomien i hjemmeblending på din bedrift.

	Indsæt under
Antal årshøner	22.502
Foderforbrug pr. årshøne, kg	45,00
Antal kyllinger produceret pr. år.	40.000
Foderforbrug pr. kylling, kg,	5,50
Harmoniareal på bedriften, ha	108
Areal der kan dyrkes med kornafgrøder	103
Forventet gns. kornudbytte, kg pr. ha.	3.500
Eget korn, andel i foder	29 %
Nødvendige investeringer: Siloer	700.000
Møle/blande anlæg	100.000
Kalkulationsrente	6,00 %
Afskrivning, antal år	10
Vedligehold af anlæg, % af investeringssum	3,00 %
Merarbejde ved hjemmeblending, timer pr. år	200
Timeløn, kr. pr. time	200
Kg. æg	405.000

	Resultat fra input	Andre justeringer
Foderbehov pr. år, kg	1.232.590	
Eget korn, behov, kg pr. år	357.451	
Forventet udbytte af korn	360.500	
Sparede foderomkostninger	108.150	30 kr. pr. Hkg eget korn
Merindtægt markdrift	194.400	1800 kr. pr. ha
Sparet indk. Af P i foder	35.129	1,9 g
Forrentning, investering	48.000	
Afskrivning, investering	80.000	
Merarbejde v hjemmebl.	40.000	
Vedligehold, siloer + bl.anlæg	24.000	
Netto økonomi, hjemmeblending	145.679	
Netto økonomi, hjemmeblending pr. kg. Æg	0,36	

Følsomhedsberegninger

Beregningen ovenfor, som kan tilpasses din bedrift, er ikke bedre end de forudsætninger, der anvendes. Nogle af forudsætningerne kan være vanskelige at forudsige. Derfor er det vigtigt at forholde sig til, hvilke forudsætninger der kan ændre sig. En god måde at betragte dette på er ved at kigge på følsomheder på de væsentligste parametre. I regnearket er der fire forskellige følsomhedsberegninger, hvoraf en er den økonomiske gevinst set i forhold til, hvor meget fosfor bedriften kan spare pr. kg. foder. Grafen for model-ejendommen er vist nedenfor.

Figur 1 viser en følgsomhedsberegning på modelejendommen som du kan få tilpasset din ejendom ved at benytte regnearket. Følgsomhedsberegningen viser den økonomiske gevinst set i forhold til, hvor meget fosfor kan spare pr. kg. foder.

De tre andre parametre er:

- Arbejdsforbruget: Hvor mange timer må foderhåndteringen tage yderligere, inden mergevinsten er væk.
- Kalkulationsrenten: Hvor meget må renten stige, inden mergevinsten er væk.
- Kornudbyttet: Hvor meget påvirker egne kornudbytter mergevinsten for beregningen.

Nøgletal	Formel	Bemærkninger
Foderbehov pr. år, kg	(Årshøner X foderforbrug) + (kyllinger x foderforbrug)	
Eget korn, behov, kg pr. år	Foderbehov pr år x andel i foder	
Forventet udbytte af korn	Areal med kornafgrøder x udbytte	
Sparede foderomkostninger	Forbrug eget korn, hkg/år x 30 kr.	30 kr. pr. Hkg eget korn
Merindtægt markdrift	Harmoniareal, antal ha x 1.800 kr.	+ 1800 kr. pr. ha, på grund af mere kvælstof til marken, og derfor højere udbytte
Sparet indk. af P i foder	Foderbehov pr. år, kg x 0,0019 x 15,00	Foderet bliver billigere fordi der skal tilsættes 1,9 g mindre P pr kg foder.
Forrentning, investering	Investeringssum x kalkulationsrente	
Afskrivning, investering	Investeringssum /antal år	
Mørarbejde v. hjemmebl.	Antal timer x timeløn	
Vedligehold, siloer + bl.anlæg	Investeringssum x %	
Netto økonomi, hjemmeblanding	Samlede indtægter – samlede udgifter	
Netto økonomi, hjemmeblanding pr. kg. Æg	(Netto økonomi, hjemmeblanding) / Kg. æg	

Overvej også

Er der arbejdskraft og ekspertise til rådighed, således at hjemmeblandingen kan foregå sikkert og stabilt?

Er der med de angivne årlige udbytter af korn (40 % hvede, 40 % triticale, 10 % havre, 10 % byg) lavet plads til 25 % kvælstoffikserende afgrøder i sædskiftet?

Det er vigtigt, at der er kvælstoffikserende afgrøder i sædskiftet, da det er med til at reducere sædskiftesygdomme og ukrudt i kornafgrøderne. Derfor anbefales det at lægge 20-25 % kløvergræs eller bælgplanter ind i sædskiftet. Disse afgrøder vil samtidig samle kvælstof, som vil øge udbytterne i den efterfølgende kornafgrøde.

Er der mulighed for at samarbejde med økologiske kvægavlere i nærområdet, herunder bytte kornafgrøder med grovfoderafgrøder, eller omvendt?

Det kan være relevant at undersøge mulighederne for at indgå et samarbejde med en økologisk kvægavler for at imødekomme hensynet til sædskiftet, herunder at få kløvergræs eller bælgplanter ind i dit sædskifte.

Er der mulighed for forpagtning af jord i nærområdet således, at der kan produceres korn nok til at dække fjerkræets behov?

Noter

Emne 2: Fremstillingspris pr kg. æg – herunder foderomkostninger

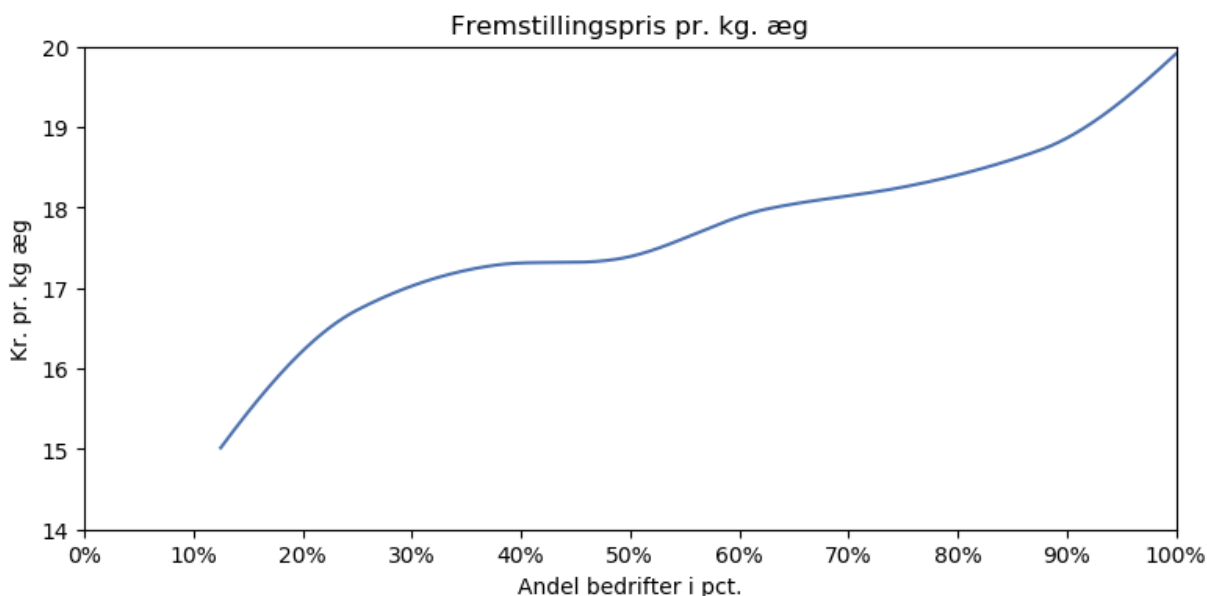
Fremstillingsprisen pr kg æg er et vigtigt nøgletal, fordi det fortæller, hvad det koster at producere økologiske æg. Når du kender din fremstillingspris og de parametre, der udgør det samlede tal, kan du vurdere din indsats på forskellige områder og se, hvor du kan forbedre dig.

Spredningsanalyser er et gode redskaber, når du skal identificere, hvilke indsatser du skal arbejde målrettet med for at forbedre din fremstillingspris. Der er lavet spredningsanalyser på de parametre, som påvirker din fremstillingspris. Med dem kan du få et billede af, hvordan du ligger i forhold dine kolleger indenfor disse parametre, og hvor du kan sætte ind for at forbedre din fremstillingspris og dermed din konkurrenceevne og din indtjening på bedriften.

Overblik over parametre

Når man kigger på fremstillingsprisen, så gælder det først og fremmest om at få et overblik over, hvad det koster at producere et kg æg, og hvor omkostningerne stammer fra.

Spredningsgraf på fremstillingsprisen pr kg æg kan fortælle dig noget om, hvordan fremstillingsprisen fordeler sig blandt dine kolleger. Når du kender din egen fremstillingspris, kan du også se, hvordan du ligger i forhold til dem.

Figur 2 viser en spredningsgraf for fremstillingsprisen pr kg æg indenfor 8 økologiske ægproducenter i 2016.

Når man snakker fremstillingspris pr kg æg, så er der fem parametre, der påvirker den. Det er dødeligheden, læggeprocenten, arbejdsomkostninger, køb af hønniker og foderomkostninger. Det er disse fem områder, du skal gøre en indsats indenfor, hvis du ønsker at påvirke din fremstillingspris. Spredningsgraf på fremstillingspris fortæller ikke, hvilke af de fem områder du skal fokusere på. Her skal du se på de enkelte indsatsområder for sig.

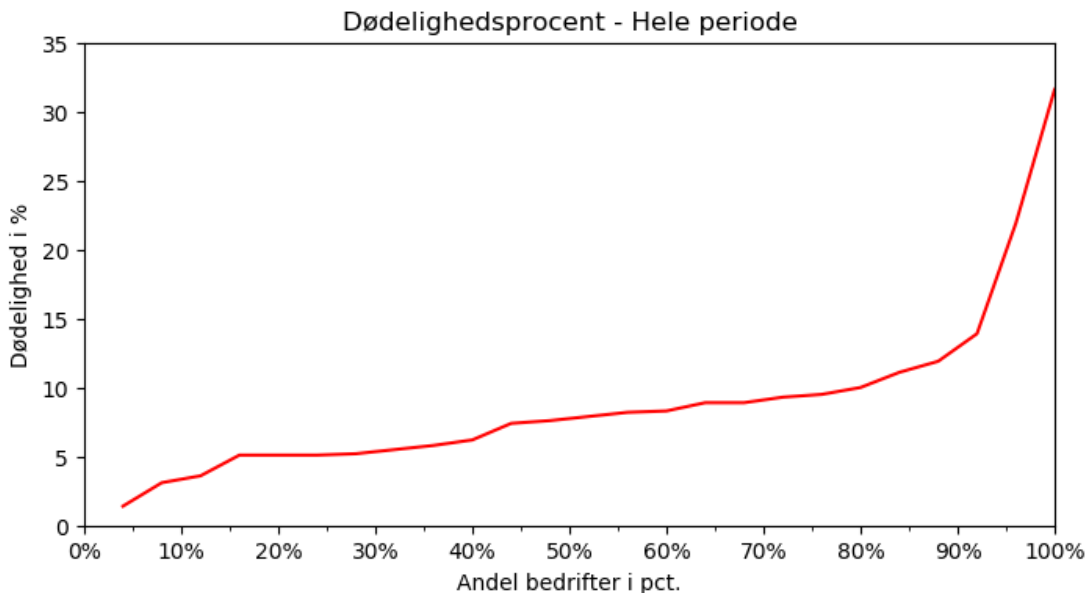
Beregning af fremstillingspris Pr. kg æg	Dine tal	Gennemsnit af businesscheck 2016
Foderudgift kr. pr kg æg	7,99	8,72
Køb af hønniker incl. Besætningsforskydning	2,98	3,25
Arbejdsomkostninger pr kg æg	2,02	1,91
Forr. Driftskapital høns	0,22	0,12
Bygninger	1,47	1,42
Inventar inkl. energi	2,16	1,75
Øvrige omk.	0,44	0,49
Fremstillingspris pr kg æg	17,28	17,66

Derudover består fremstillingspris også af afskrivning og kapacitetsomkostninger i form af bygninger og inventar. Det er parametre, som du også skal være opmærksom på, særligt ved køb eller udvidelse af bedriften, men også i forhold til om du udnytter dine kapaciteter godt nok, det som kaldes kapacitetsudnyttelsesgraden.

Dødelighed

For at sikre en lav fremstillingspris er det vigtigt, at dødeligheden ligger på et fornuftigt niveau. I spredningsgrafen kan du se, hvordan dødelighedsprocenten fordeler sig blandt dine kolleger, og du kan sammenligne dig med dem.

Et rimeligt niveau for dødelighed i økologisk ægproduktion vil være 4-6 %. I spredningsgrafen nedenfor ses det, at mere end 50 % af bedrifterne ligger over dette niveau. Dødeligheden er således en parameter, hvor der er meget at vinde ved en at gøre en indsats.

Figur 3 viser en spredningsgraf for dødelighedsprocenten i hele perioden. Der er 25 økologiske bedrifter bag 2016 tallene, som kommer fra det danske fjerkræraad.

Når du skal påvirke dødeligheden i din besætning, er der en række overvejelser, du kan gøre dig:

Rettig omhu

Æglæggende høner er karakteriseret ved at være uhyre følsomme overfor pasningsmæssige svigt. Bare en enkelt dags foder- eller vandmangel, fejl ved lysprogram eller lignende kan slå dem ud af lægning og være startskud til fjerpilning og/eller alvorlig sygdom. Stress ved dyrene i en periode kan medføre, at de er mere modtagelige overfor sygdom.

Forholdene i stalden

Er hygiejnen i stalden i orden?

Grundig rengøring og desinfektion mellem to hold høner kombineret med daglige smitteforebyggende rutiner er det bedste udgangspunkt for at holde dødeligheden lav.

Er stalden sikret mod udefrakommende smitte?

Stald og hønsegårde bør være sikret med effektive barrierer mod omverdenen således, at trafik af mennesker, dyr og materialer ikke bringer smitte ind til fjerkræet. Det forudsætter bl.a. et godt hønsehegn, og at indgangen til stalden er udstyret med en tydelig barriere, der adskiller den rene zone inde i stalden mod den urene udenfor. Det vigtigste er dog i de daglige rutiner altid at have fokus på ikke at slæbe smittekim ind til dyrene.

Er klimaet i stalden godt nok?

Vær især opmærksom på ammoniakkoncentrationen i staldluften. Koncentrationen holdes nede ved at sikre tilstrækkeligt luftskifte, og/eller ved at sørge for at gødningsmængden, som henligger i stalden, holdes på et lavt niveau. I praksis betyder dette, at der bør muges ud ofte. Et godt klima betyder for høns, at ammoniakkoncentrationen ikke er over 10 ppm, og at der er lunt, tørt og ingen træk.

Hvordan er strøelsen?

En god strøelse er løs og tør og 5-6 cm tyk og består primært af strøelsesmateriale, herunder snittet halm, høvspåner, træpiller eller andet. Hvis strøelsen er våd og skorpet, bør den udskiftes med ren og tør strøelse, og

årsagen til den våde strøelse bør findes og afhjælpes.

Hønernes forhold

Er dine høns korrekt vaccinerede?

Ud over de almindelige vaccinationer, herunder Paracox 8, MD, IB Ma5, IB 4/91, ND, og AE anbefales også vaccination mod IB Qx, TRT og coli i opdrætsperioden. I forbindelse med flytning af hønnikerne fra opdræt til æglæggestald bør de vaccineres med en inaktiveret vaccine indeholdende ND, IBmulti, TRT og EDS. I læggeperioden bør de revaccineres skiftevis med IB Ma5 og IB 4/1 hver 8. uge. Desuden anbefales revaccination med coli ved 30-, 45- og 60-ugers alder.

Er der fjerpilning/kannibalisme i flokken?

Fjerpilning og kannibalisme er et fænomen forårsaget af mange faktorer, hvoraf rettidig omhu, hønernes næringsstofforsyning, lyspåvirkning, klima og strøleskvalitet alle har stor betydning. Fænomenet bør have stor opmærksomhed, eftersom kannibaliserede høner selvsagt ikke lægger æg, og fjerpillede høner vil være sårbare og modtagelige for infektioner.

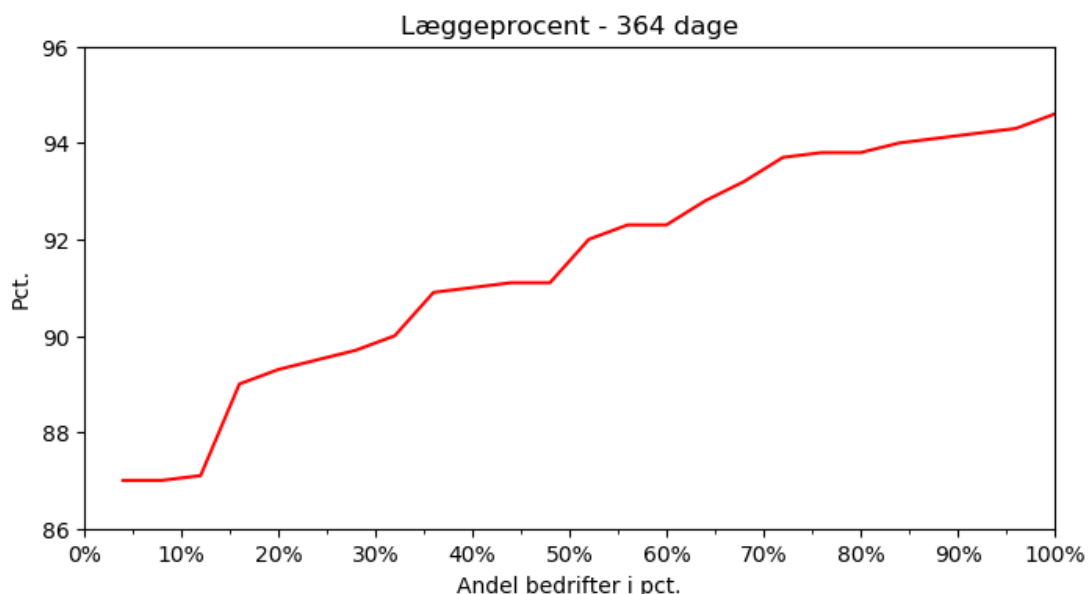
Det anbefales mindst én gang om året at indsende prøver til et laboratorium for at få undersøgt hønseholdets status med hensyn til virus, bakterier og parasitter. Formålet hermed er at undersøge, om der kan/skal gøres en indsats ved indeværende hønsehold, men dog nok primært for at planlægge indsatsen vedr. næste hold høner, herunder rengøringsprocedurer, smittebarrierer og vaccinationer.

Når du har gennemgået områderne, kan du vurdere, hvilke der skal undersøges nærmere.

Læggeprocent

En væsentlig faktor for, at fremstillingsprisen ikke bliver for høj, er, at hønsene lægger en tilstrækkelig mængde æg i forhold til de omkostninger, de anvendes i ægproduktionen.

I spredningsgraf kan du se, hvordan læggeprocenten fordeler sig blandt dine kolleger, og ved at indsætte din egen læggeprocent får du et overblik over, om der er noget at hente på dette område på din bedrift.

Figur 4 viser en spredningsgraf for læggeprocenten indenfor 364 dage. Der er 25 økologiske bedrifter bag 2016 tallene, som kommer fra det danske fjerkræraad.

Hvis du vil påvirke læggeprocenten, skal du overveje følgende indsatsområder:

Besætningen

Har du valgt den rigtige høneafstamning? Hvide høneafstamninger lægger som oftest 2-3 % flere æg end brune afstamninger. Samtidig æder de brune afstamninger 5-10 g foder mere pr. høne pr. dag. Alt andet lige vil fremstillingsprisen pr. kg æg være 50-60 øre højere hos brune høneafstamninger, sammenlignet med hvide.

Er sundhedstilstanden i din høneflokk i orden?

Sundhedstilstanden bedømmes på bl.a. hønernes adfærd. Hvis høerne har høj produktivitet, er rolige og tillidsfulde og samtidig aktive og fødesøgende er det tegn på god sundhedstilstand. Men ellers underøges sundhedstilstanden ved indsendelse af blodprøver, svaberprøver, gødningsprøver og eller døde høner til laboratoriemæssig undersøgelse. Dårlig skalkvalitet kan være et tegn på dårlig sundhedstilstand.

Har du mange knækæg/udløbere?

Knækæg/udløbere kan ofte skyldes virusinfektion. Hvis du oplever virusinfektion i besætningen, skal du tilkalde en dyrlæge, der kan stille en diagnose med henblik på fremtidigt at tilpasse vaccinationsprogrammet, så problemet elimineres fremadrettet. Knækæg kan også skyldes mangel på mineraler og vitaminer i foderet, herunder primært calcium, fosfor og vitamin D. Endeligt kan knækæg opstå på grund af uhensigtsmæssig funktion af ægindsamlingssystemet. Man bør undersøge, hvor i systemet knækæggene opstår og dernæst få rettet fejlene.

Stalden

Har lysprogrammet været rigtigt fra start?

Lysprogrammet skal i opdrætsfasen være med aftagende daglængde i perioden fra uge 1 frem til uge 7. Fra uge 8 og frem til ca. 17 uger bør daglængden være 9 timer pr. døgn. Fra ca. 18. leveuge begynder man at forlænge dagene, således at høerne ved 23-ugers-alderen har 15 timers lys. Lysprogrammet kan justeres lidt i forhold til det anførte. Hvis man ønsker tidlig æglægningsstart, mange æg og lav ægvægt begynder man at forlænge daglængden tidligere. Ønsker man derimod færre og større æg udsætter man tidspunktet for øgning af daglængden.

Kan den manglende æglægning skyldes, at æg går tabt? Det kan f.eks. ske ved, at gulvæg bliver ædt af høerne, æg bliver lagt på udearealet, eller på anden måde bliver væk. At undgå gulvæg, der bliver ædt, handler primært om at træne høerne til at lægge æggene i rederne, alternativt at sørge for at æg lagt på gulvet, bliver indsamlet hurtigst muligt efter lægning, dvs. man indsamler gulvæg flere gange om dagen.

Fodring

Fodrer du dine høner rigtigt?

I forhold til fodring så er det særligt næringsstofindholdet i foderet, der har betydning.

Næringsstof	Hønealder, uger				
	17 – 18	19 - 23	24 - 33	34 - 50	50 – 75
Energi, MJOE/kg foder	1160	1160	1140	1140	1140
Protein, g/høne/dag	15,7	21,00	18,5	17,5	17,0
Methionin, g/høne/dag	0,324	0,46	0,44	0,43	0,42
Meth+cystin, g/høne/dag	0,612	0,85	0,80	0,78	0,77
Lysin, g/høne/dag	0,765	0,90	0,87	0,86	0,85
Calcium, g/høne/dag	18,00	41,0	41,0	42,0	43,0

Man kan kontrollere, at høerne får det rigtige næringsstoffer pr. dag, som beskrevet i tabellen ovenfor, hvis man kender høernes daglige foderoptagelse og næringsstofindholdet i foderet. Ved at gange foderoptagelse med indholdet får man oplysningen om, hvor meget næringsstof hønen optager dagligt. Ydre tegn på, om hønen får tilstrækkelig mængde næringsstoffer, er naturligvis høens kropsvægt. Hvis kropsvægten er faldende, er næringsstofforsyningen utilstrækkelig. Det samme gælder ægvægten, er den faldende eller for lav, skal næringsstoffkoncentrationen i foderet øges.

Når du har gennemgået områderne, kan du vurdere, hvilke der skal undersøges nærmere.

Arbejdsomkostninger

Arbejdsomkostninger består af den lønnede arbejdskraft og ejer aflønning. I driftsgrensanalyser sættes ejer aflønningen normalt til 450.000 kr. Denne post skal splittes mellem bedriftens driftsgrene, så når du har både ægproduktion og markbrug, skal ejer aflønningen fordeles ift. dit tidsforbrug fordelt på disse to driftsgrene.

Køb af hønniker

Hønniker skal indkøbes hos autoriserede økologiske opdrættere. Opdrætterne er yderst professionelle, men det er alligevel vigtigt, at der er en dialog mellem opdrætter og køber. F.eks. er det vigtigt, at kyllingerne i opdræt går i et system, der ligner det system, de skal gå i i æglægningsperioden. De skal lære at hoppe op i systemet, når der skal spises, drikkes og soves. Samtidigt er det vigtigt at aftale, hvordan kyllingerne skal vaccineres og fodres, og hvordan lysprogrammet skal være. Alt sammen med henblik på at forberede kyllingerne bedst muligt

til livet som økologisk høne.

Foderomkostninger pr. kg æg

Foderomkostninger udgør op mod 70 % af omkostningerne i en økologisk ægproduktion og dermed en stor del af fremstillingsprisen. Derfor er det vigtigt at overveje, om der skal gøres en ekstra indsats for at optimere fodringen og dermed foderomkostningerne – det er både i forhold til foderpris, næringsstofindhold og kvalitet i foderet.

Foderomkostningen pr. kg æg er afhængig af en række faktorer, som også er indbyrdes afhængige. Det gælder både prisen på foderet, næringsstofindholdet og den sundhedsmæssige kvalitet af foderet. Men også dødeligheden, læggeprocenten og hønernes daglige foderoptagelse har indflydelse på dine foderomkostninger pr. kg. æg.

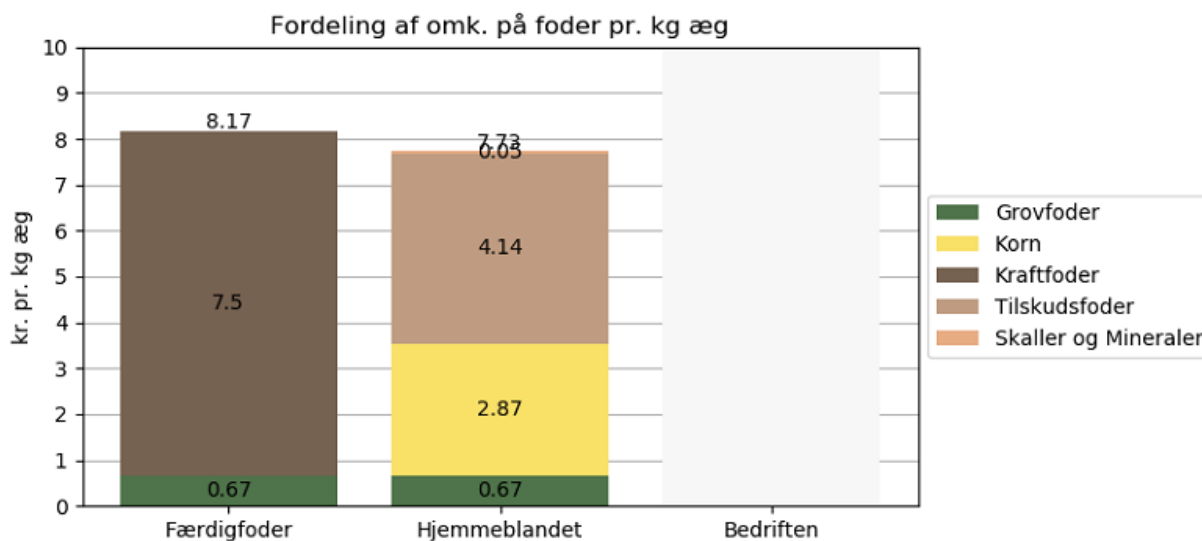
Dødeligheden og læggeprocenten er behandlet ovenfor, mens vi sætter fokus på de øvrige faktorer nedenfor.

Prisen på foder

Når man skal vurdere sin pris pr. kg. foder, så skal den ses i forhold til foderets næringsstofindhold og sundhedsmæssige kvalitet. Hvis næringsstofindholdet er for lavt i forhold til dyrenes behov, kan det resultere i et meget højt foderforbrug, hvilket vil påvirke foderomkostningen pr. kg æg. For dårligt foder kan også føre til en lavere ægproduktion hos hønsene, hvilket også vil føre til en høj foderomkostning.

Så selvom din foderpris umiddelbart synes lav, så kan for billigt foder resultere i for høje foderomkostninger, hvis kvaliteten ikke er god nok.

I grafen nedenfor kan du se foderomkostningerne pr. kg æg for henholdsvis indkøbt færdigblanding og hjemmeblanding.

Figur 5 viser fordelingen af omkostninger til foder pr. kg. æg. omkostninger er baseret på 2016 data.

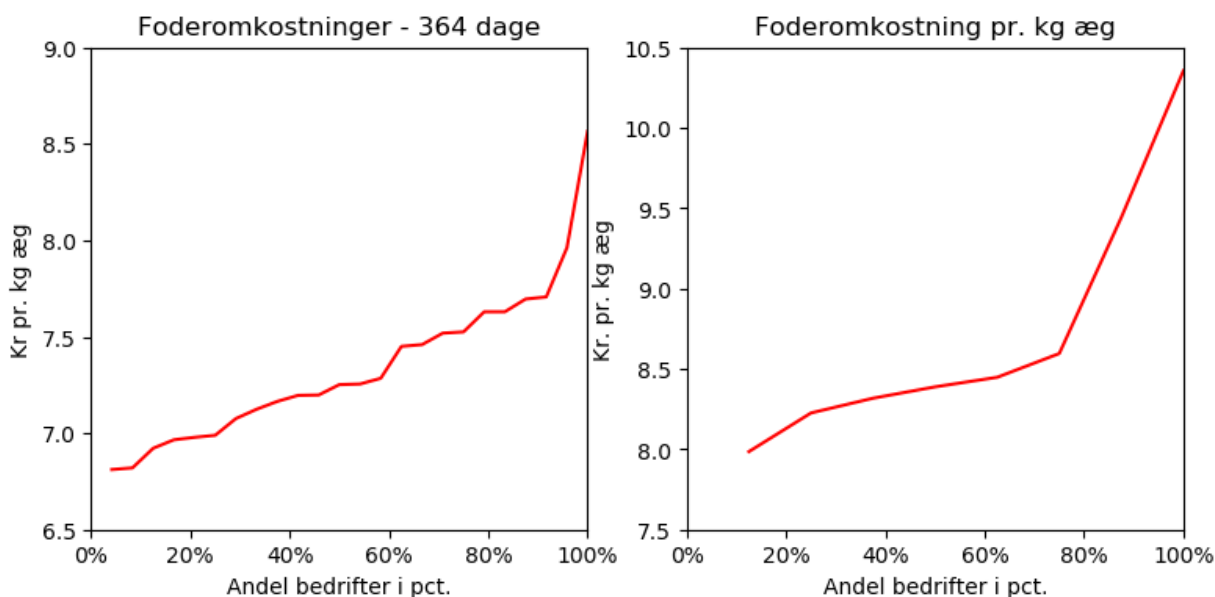
Når du skal vurdere om din omkostning til foder pr. kg æg, kan du beregne din egen omkostning pr. kg æg ud fra formlen:

$$\text{Omkostning til foder kr./kg æg} = \frac{\text{Kg foder forbrugt} \times \text{gennemsnitlig foderpris kr./kg}}{\text{Antal kg æg}}$$

I forbindelse med beregningen af dine foderomkostninger er det vigtigt, at tallene er opgjort i samme periode – det gælder både for kg foder, pris og kg æg.

Når du beregnet dine foderomkostninger, kan du tegne din fordeling ind i figuren overfor, så du kan sammenligne dine foderomkostninger med dine kollegers.

Du kan sammenligne din foderomkostning med andre producenters foderomkostninger i spredningsdiagrammet nedenfor.

Figur 6 og 7 viser spredningsgrafer for foderomkostningerne. Fig. 5 som du ser længst til venstre er baseret på 25 bedrifter hvor data kommer fra det danske fjerkræraad. Fig. 6 som du ser længst til højre er baseret på 8 bedrifter hvor data kommer fra regnskabstal. Forskellen mellem niveauerne skal forstås ved at der indgår færre områder i den beregning der ligger bag grafen til venstre.

Det kan du gøre

Når du har konstateret, hvordan dine foderomkostninger fordeler sig i forhold til andre, skal du analysere, hvilke årsager der kan være til, at dine foderomkostninger adskiller sig fra andres, især hvis de er højere. I den forbindelse er der en række overvejelser, du kan gøre dig:

Prisen på foderet: Er din pris for indkøbt foder for høj? Her kan du eventuelt spørge andre producenter, hvad de betaler for samme type foder.

Næringsstofindholdet i foderet: Passer næringsstofindholdet i det indkøbte foder til dyrenes behov? Her kan du kigge i driftsvejledninger og se på dine dyr for at vurdere, om kropsvægten og ægvægten er for lav. Hvis kropsvægten og ægvægten er for lav, kan det skyldes, at næringsstofindholdet i foderet er for lavt.

Næringsstofindholdet

Er næringsstofindholdet i foderet rigtigt i forhold til hønernes behov? Et højt foderforbrug kan skyldes, at næringsstofindholdet i foderet generelt er for lavt, eller at foderet er underholdigt med hensyn til indhold af et enkelt eller nogle få næringsstoffer. Hønerne vil kompensere for de manglende næringsstoffer ved at øge foderoptagelsen, altså opstår et overforbrug af foder. Det er således vigtigt, at det tildelte foder er afbalanceret i forhold til alle næringsstoffer. Foderets indhold af næringsstoffer kan desuden kontrolleres ved kemisk analyse på et autoriseret laboratorium.

Fjerpilning

Fjerpilning kan påvirke foderoptagelse, fordi høner med dårlig fjerdragt har et stort varmetab, og derfor må æde ekstra foder for at kompensere for den tabte energi. Manglende fjerdragt kan derfor betyde et merforbrug af foder på 10-15 g/høne/dag.

Stalden

Det har betydning for foderoptagelsen, hvis temperaturen i stalden er for lav, fordi det vil øge foderforbruget, for at hønerne kan holde sig varme. Det optimale er en temperatur i stalden på 18-20 °C. Lavere temperatur vil øge foderforbruget, og her er tommelfingerreglen, at -1 °C øger foderforbruget med 1 g/høne/dag.

Foderspild

Foderspild påvirker foderomkostningerne. Foderspild fra især kumme eller dybstrøelsessystemer kan betyde

store mængder spild foder, uden man opdager det, fordi det er svært at se. For at undgå foderspild skal man sørge for, at foderstanden i trugene ikke er for høj. Det er bedre at køre med en lav foderstand, men med hyppigere udfodring. Foderspild kan også skyldes, at foderet er uhomogent. Det vil sige, at strukturen i foderet er således, at hønerne kan skelne de forskellige foderpartikler fra hinanden. Eksempelvis vil hønerne hellere have korn end proteinfodermidler. I deres søgen efter kornkerner rager de foder ud af trugene. Sørg derfor for, at foderet er homogent. Korn bør også være formalet, fordi hønerne ellers vil kunne identificere kernerne og derfor forsøge at få fat i dem først.

Handling og refleksion

Når du nu har identificeret, hvordan du ligger på de forskellige parametre, kan du overveje, hvilke indsatser du med fordel kan sætte i værk for at optimere.

I den forbindelse kan du overveje:

Har du nok arbejdskraft på din bedrift?

Noter

Ja, hvorfor?

Nej, hvorfor ikke?

Er du og dine medarbejdere opdateret på den nyeste viden?

Noter

Ja, hvorfor?

Nej, hvorfor ikke?

Er der potentiale for at kunne sænke foderomkostningen pr. kg æg på min bedrift?

Noter

Ja, hvorfor?

Nej, hvorfor ikke?

Hvis ja – udpeg to eller tre indsatsområder, som vil kunne sænke foderomkostningen pr. kg æg

Noter

1)

2)

3)

Hvad vil du ændre?

Noter

Hvad kan/vil du ikke ændre?

Noter

Hvad skal der til for at gennemføre ændringerne?

Noter

Overvej også: Er topinjen høj nok, eller er der sparet for meget på omkostningerne?

Emne 3: Fremstillingspris på kr/hkg korn

Fremstillingsprisen på korn er et vigtigt nøgletal, fordi det fortæller, hvad det koster dig at producere økologisk korn. Når du kender din fremstillingspris og de parametre, der udgør det samlede tal, kan du vurdere din indsats på forskellige områder og se, hvor du evt. kan forbedre dig.

Fraktilanalysen og spredningsanalyser er et gode redskaber, når du skal identificere, hvilke indsats du skal arbejde målrettet med for at forbedre din fremstillingspris. Med en fraktilanalyse kan du sammenligne dine fremstillingsomkostninger med andre økologiske landmænds omkostninger ved produktion af salgsafgrøder. Dermed får du et billede af, hvor konkurrencedygtig du er i forhold til kollegerne, og hvor du kan sætte ind for at forbedre konkurrenceevnen og din indtjening på bedriften.

Overblik over omkostninger og indsats

Når man kigger på fremstillingsprisen, så gælder det først og fremmest om at få et overblik over, hvad det koster at producere et hkg. korn, og hvor omkostningerne stammer fra. Det er en forudsætning for at beregne fremstillingsprisen samt udarbejde fraktilanalyser, at der laves driftsgrenanalyser på dine salgsafgrøder. Fraktilanalysen gør det muligt at sammenligne dig med andre økologiske producenter, og det giver et overblik over, hvor bedriften står stærkt, og hvor der er et forbedringspotentiale.

Fraktilanalyserne, som udspecificerer, hvilke omkostninger der indgår i fremstillingsprisen, giver dig et overblik over, hvilke omkostninger der ligger lavt og højt. Denne information giver samtidig et overblik over, hvilke indsats i produktionen som kræver et ekstra fokus – eller måske et andet end tidligere.

Dermed kan du bruge fraktilanalysen til at vurdere, hvordan du kan forbedre din fremstillingspris og dermed din konkurrenceevne. Når du skal vurdere dine muligheder, kan du også overveje følgende:

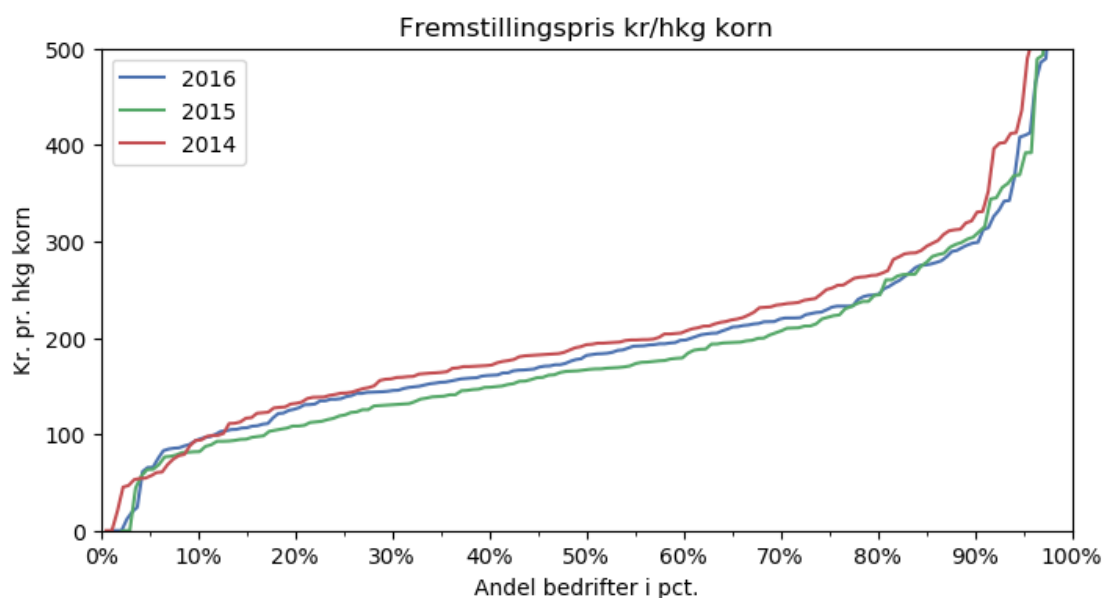
- Dyrker jeg de rigtige salgsafgrøder, og har jeg det rigtige faglige setup?
- Har jeg som leder fokus det rette sted, eller er der andre steder, der kræver opmærksomhed?
- Er der en sammenhæng mellem mine udbytter og mine maskinomkostninger?
- Dyrker jeg den rette kvalitet på markerne?
- Transporterer jeg mine afgrøder og gylle for langt?

Når du har gennemgået områderne, kan du vurdere, hvilke der skal undersøges nærmere.

Skab dig et overblik

Som sagt giver spredningsgrafer og fraktilanalyser med markering af, hvor din egen bedrift ligger, et godt overblik over, om der er noget at hente på din bedrift.

På spredningsgrafene i figuren nedenfor kan du se udviklingen i din fremstillingspris på kr./hkg korn de seneste tre år, hvilket giver et godt overblik over, hvor godt du præsterer med din planteavlsbedrift.

Figur 8 viser spredningsgrafer for fremstillingsprisen pr hkg korn indenfor de økologiske bedrifter (animalske og planteavlbrug) som har foretaget en driftsgrensanalyse for salgsafgrøder. Der er 91 økologiske bedrifter bag 2016 tallene, hvoraf 68 er mælkeproducenter.

Det næste skridt er at få overblik over, hvordan omkostningerne er fordelt til produktionen af salgsafgrøder. Her er fraktilanalyser med markering af, hvordan din bedrift ligger, et uundværligt redskab, da du kan se, hvordan fremstillingsprisen for dine salgsafgrøder placerer sig sammenlignet med dine kolleger. Dermed kan du se, hvilke styrker og svagheder din bedrift har sammenlignet med andre økologiske producenter.

I de kategorier, hvor du er placeret i de grønne kolonner til venstre, ligger du stærkt på dette område og har dermed en stærk konkurrenceevne set i forhold til dine kolleger. I de kategorier, hvor du er placeret i de røde kolonner til højre, ligger du svagt, og derfor har du et stort forbedringspotentiale her.

Salgsafgrøder Økologisk 2016											
Fraktilanalyse baseret på 91 bedrifter	Stærk konkurrenceevne						Stort forbedringspotentiale				
	5%	10%	25%	33%	40%	50%	60%	67%	75%	90%	95%
Fraktil											
Udbytte pr. ha vårbyg, hkg	49,60	45,60	43,40	40,80	40	38,70	37,70	36,20	34,90	28,70	25,10
Udbytte pr. ha vinterhvede, hkg	52	49,60	46	45,30	41	34,20	33,10	30	30	26,20	21,60
Udbytte pr. ha rug, hkg	55,30	53,90	50	48,20	45,50	44,90	42	40	35,40	31,40	26,90
Udbytte pr. ha havre, hkg	57	53	49	47	45	45	41	40	38	35	33
Fremstillingspris kr/hkg korn	107	127	170	186	201	215	234	244	261	304	325
Bruttoudbytte i alt pr. ha	13.228	11.458	9.978	9.603	9.335	9.063	8.640	8.322	7.854	7.038	5.342
Stykomkostninger pr. ha	622	663	816	903	1.005	1.121	1.192	1.255	1.315	1.512	1.739
Dækningsbidrag pr. ha	12.558	10.545	9.099	8.655	8.383	7.854	7.446	7.051	6.782	5.603	4.486
Maskinomk. inkl. arbejde pr. ha	3.103	3.423	4.059	4.382	4.546	4.820	5.120	5.433	5.715	6.477	7.129
Øvrige omkostninger pr. ha	437	539	707	761	822	948	1.060	1.123	1.190	1.603	1.768
Rest til jordleje ekskl. EU-støtte pr. ha	7.193	5.252	3.086	2.819	2.452	1.860	1.541	1.074	691	-711	-1.935
Jordleje korrigeret for EU-støtte pr. ha	-976	-224	433	656	810	1.028	1.353	1.648	1.796	2.397	2.722
N forbrugt pr. hektar (Hele bedriften)	142	140	136	131	121	108	91	78	72	50	22
Andel af kløvergræs (Hele bedriften)	78	69	56	49	44	39	30	27	21	10	7

Tablet 3 viser fraktilanalyser for dine salgsafgrøder. Dine tal er markeret med de mørke kasser med hvide tal. Sammenligningsgruppen er 91 økologiske bedrifter (både animalske og plantebrug), hvoraf 68 er mælkeproducenter.

Det skal du være opmærksom på i fraktilanalysen

Bruttoudbyttet

De høstede hkg pr. ha er afhængig af jordtype, gødningsniveau og landmandsskab. Derfor kan tallet ikke stå alene som grundlag for en vurdering. Bruttoudbyttet bør diskuteres i forhold til, om man ligger der, hvor man bør ligge, når forbrugt, gødningstilførsel osv. er kendt.

Maskinomkostninger

Maskinomkostningerne er inklusive både kørsel med egne maskiner og brug af maskinstation. Tallet alene kan ikke anvendes til en vurdering af, om det er for højt eller for lavt. Hvis der investeres mange ressourcer på at høste et værdifuldt udbytte, kan der være en god balance. Men en placering til højre i tabellen bør alt andet lige give anledning til diskussion. På samme måde vil en meget lav maskinomkostning give anledning til at diskutere, om afgrødekvaliteten er så god, som den bør være, eller om der f.eks. fokuseres for lidt på ukrudtsbekæmpelse.

Jordleje

Tallet "rest til jordleje" er bundlinjen i denne fraktilanalyse. Det kan bruges til at vurdere, om den valgte afgrøde kan betale den nødvendige jordleje. Den kan naturligvis også bruges til at benchmarke afgrøden i egen markplan og sammenligne med kollegernes resultater på samme afgrøder.

Udpeg potentielle indsatsområder – og analysér årsagerne til, at de ligger svagt

Som sagt indikerer de røde felter i fraktilanalysen, hvilke parametre bedriften ligger svagt på. Næste skridt er at analysere årsagen til dette. Hvad trækker f.eks. maskinomkostningerne i vejret?

Fraktilanalysen giver dermed et umiddelbart overblik over udbyttene og omkostningerne til maskiner, men den fortæller ikke, hvorfor udbyttet eventuelt er lave og/eller maskinomkostningerne høje. Her skal der graves et spadestik dybere.

Hvis der er et forbedringspotentiale indenfor udbyttet, kan det være, at der skal ses nærmere på sædskifte, afgrødevalg, etablering, næringsstoffdeling, sortvalg, ukrudt, rettidig omhu mv. Det kan også være, man skal overveje, om der f.eks. er nogle marker, som altid giver et lavt udbytte.

Hvis man skal tage fat om for høje maskinomkostninger, skal der ses på maskinstation, egne maskiner, markernes størrelse, arrondering, transportafstand mv. Andre væsentlige faktorer for høje omkostninger til salgsafgrøder kan være jordleje (er nogle af forpagtningerne simpelthen for dyre?).

Der laves en tilsvarende øvelse for de andre potentielle indsatsområder, som er udpeget.

Dit valg – din beslutning

Når du har afdækket, hvilke håndtag du kan skruer på i marken for at forbedre indtjeningen, og ved, hvor stor effekten er, skal du beslutte, hvilke du vil gøre noget ved. Begrund gerne hvorfor, så du bedre kan forklare det for dine medarbejdere og samarbejdspartnere. Det har også stor værdi at formidle, hvad du ikke vil gøre noget ved og hvorfor. Husk, det er dig, der træffer beslutningen, det er dig, som står på mål for den, og det er dig, som får tingene til at ske!

Hvad skal der til for at nå målene?

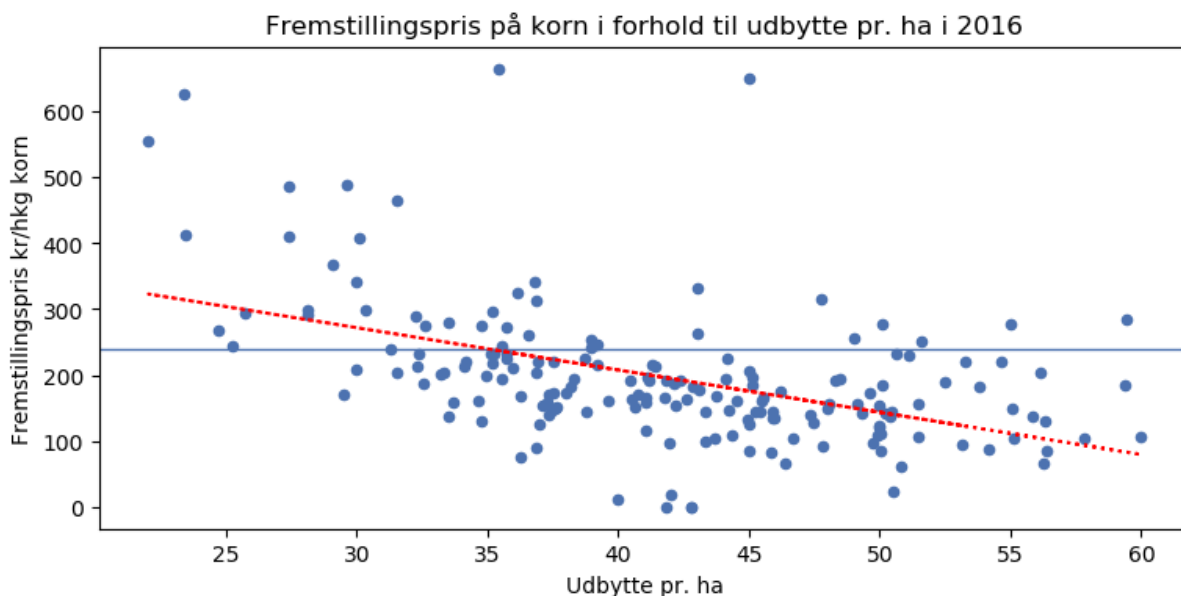
Resultaterne for planteavl skal vurderes i sammenhæng med hele bedriften og de forretningsområder, der berører produktionsgrenene. Det er i første omgang et grundlag for at tage nogle faglige strategiske diskussioner med kolleger i erfagrupper og med de tilknyttede rådgivere.

Fraktilanalyserne giver et overblik over din bedrifts styrker og svagheder, men de siger ikke noget om, hvordan forbedringer opnås. Her er handlingsplaner vigtige.

I handlingsplanerne skal den økonomiske effekt af indsatsen, og hvornår effekten kommer, beregnes, og der skal angives, hvordan der følges op på den. Det er også vigtigt at vurdere, hvad der kan gå galt, hvordan motivationen fastholdes, og om der er det rigtige hold på bedriften og blandt rådgiverne til at gennemføre de aftalte handlinger.

Sammenhæng mellem fremstillingspris og udbytter

Fremstillingspris pr. hkg afgrøde er et værktøj til lokalisering af styrker og svagheder i planteavl. I økologisk planteavl vil fremstillingsprisen blandt andet variere i kraft af forfrugtseffekt, rodukrudtstryk, sygdomme og skadedyr. Når der kan arbejdes på mark- afgrøde og ejendomsniveau, vil der fremkomme information, der er vigtige i optimering af den økologiske planteavl.

Figur 9 synliggør en tendens til at fremstillingsprisen på korn falder i takt med højere udbytter. Fremstillingsprisen og udbyttetallene er baseret på 2016 regnskabstal. Den vandrette streg på 240 kr er den aktuelle 2017 afregningspris i skrivende stund.

Økonomi på markniveau

Det fremgår af figuren ovenfor, at der er meget stor spredning i forhold til, hvad det koster at fremstille et hkg korn. At prisen er faldende ved stigende udbytte er ikke overraskende. I det datasæt, der ligger bag denne analyse, er langt de fleste i stand til at producere til en pris lavere end den aktuelle (2017) afregningspris på ca. 240 kr. pr hkg for foderkorn. Alligevel er der ca. en fjerdedel af ejendommene, der har haft en fremstillingspris, der ligger over foderkornprisen. Om det skyldes, at det er specialafgrøder som brødkorn eller andet med lavere udbytte og højere afregningspris, kan ikke aflæses af denne figur.

Handling og refleksion

Når du skal overveje, hvilke handlingsmuligheder du har, kan du se på, om der er andre afgrøder, der har et bedre potentiale end dem, der dyrkes i dag, eksempelvis vinterrug frem for vinterhvede, eller havre fremfor vårbyg.

Du kan også bruge de store afvigelser i fraktilanalysen til at analysere bedriftens styrker og svagheder.

Overvej også:

Er toplinejen høj nok, eller er der sparet for meget på omkostningerne?

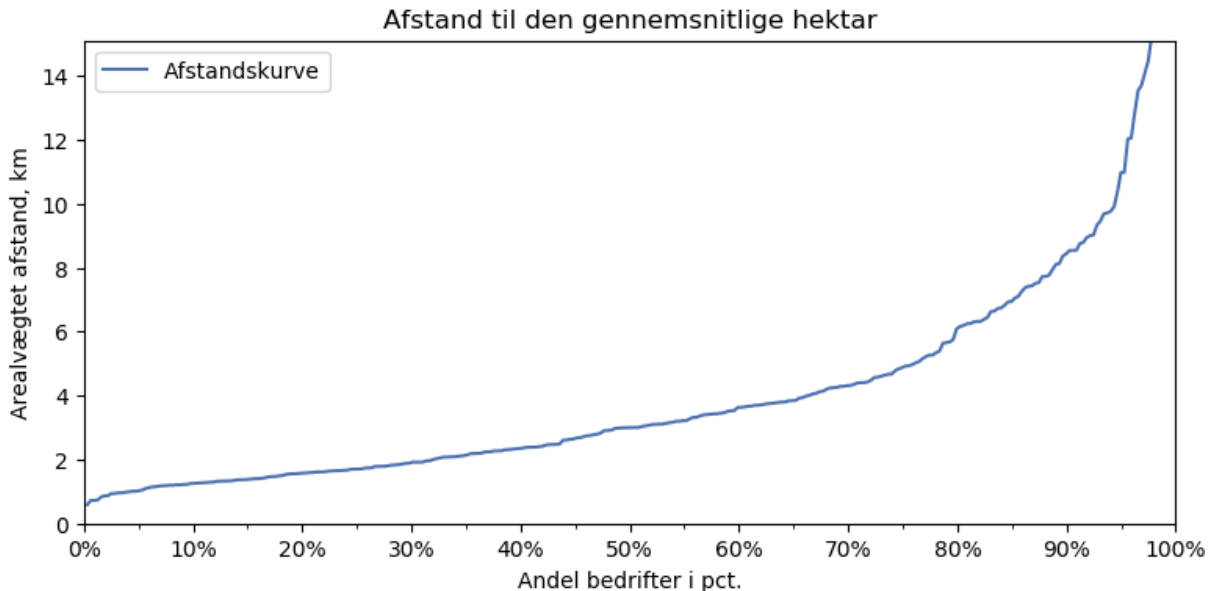
Hvordan ligger dit forhold mellem udbytte og N-forbrug på ejendomsniveau, på afgrødeniveau?

Noter

Emne 4: Arrondering

Økologien vokser for tiden. Der kommer flere økologiske ejendomme til og de igangværende økologer øger i stor stil deres arealer med tilkøb eller forpagtninger. Større ejendomme og nye arealer påvirker arronderingen og kræver fuld opmærksomhed på de ekstra omkostninger det medfører.

I nedenstående graf er der vist en opgørelse med en arealvægtet afstand (ha x afstand) over de økologiske planteavlsejendomme, hvor værdien for din bedrift er tastet ind. Grafen giver en indikation af, om du skal have fokus på arronderingen. Hvis din bedrift f.eks. har en arealvægtet afstand på 3 km, betyder det, at du i gennemsnit har 3 km til dine marker.

Figur 10 viser, hvor stor afstand der er i gennemsnit til de hektar, du har. Er grafen markeret med dine tal ved 3 km, betyder det, at hver gang du dyrker en hektar, vil der i gennemsnit være 3 km derud. Tallet fremkommer ved at gange afstanden til hver mark med arealet på den pågældende mark. Dette deles til sidst med hektar i alt. Der er 319 økologiske planteavlsbedrifter bag denne graf, der defineret ved at de ikke har over 0,3 DE pr ha

Figur 4 viser, hvor stor afstand der er i gennemsnit til de hektar, du har. Er grafen markeret med dine tal ved 3 km, betyder det, at hver gang du dyrker en hektar, vil der i gennemsnit være 3 km derud. Tallet fremkommer ved at gange afstanden til hver mark med arealet på den pågældende mark. Dette deles til sidst med hektar i alt.

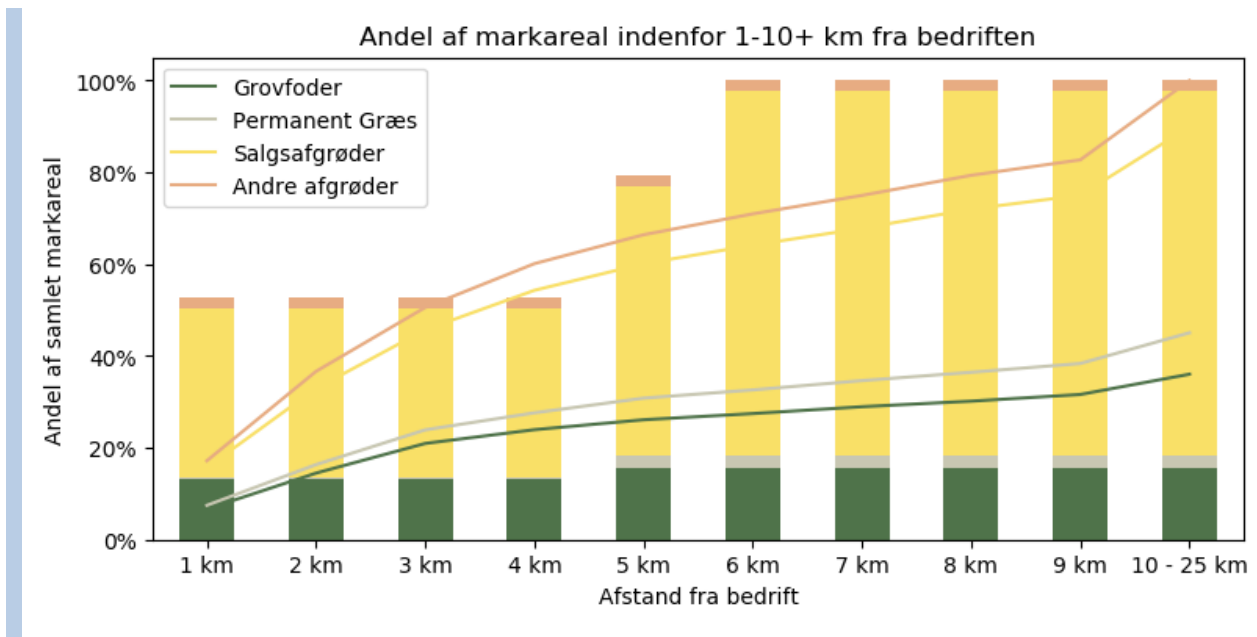
Øget omkostningsniveau på det ydre sædskifte

Som faktaboksen viser, er der stor forskel på prisen for at udbringe gylle på henholdsvis nærtliggende og fjernliggende marker, ligesom prisen for afgrødetransport kan variere både i forhold til, hvilke afgrøder der transportere og hvor langt.

Det er hermed interessant for dig at forholde dig til, hvor stor en procentdel af dine dyrkede hektar, der anvendes til de dyre afgrøder, samt hvor langt de ligger fra ejendommen.

Vidste du, at det koster...

- 12,50 kr. at udbringe et ton gylle nær gården og 29 kr., når arealet ligger 6 km væk
- 0,35 kr. pr FE (2.380 kr. pr ha) at transportere græsensilage 6 km
- 0,03 kr. pr kg (120 kr. pr ha) at transportere korn dyrket på fjernliggende arealer

Figur 11: Grafen viser, hvor stor en procentdel af dine marker der ligger indenfor 1-10+ km fra bedriften. Søjlen er delt op i grovfoder, permanent græs, salgsafgrøder og andet. Andre afgrøder er eksempelvis naturarealer. Brug dine søjlers placering til at forholde dig til gennemsnittet af de økologiske planteavlbedrifter, som er markeret med streger. Tallene er baseret på 2016 markkort og der er 115 økologiske planteavlbedrifter bag.

Maskinomkostninger

At det er dyrere at have marker længere væk fra ejendommen, skyldes naturligvis de højere maskin- og transportomkostninger. I nedenstående fraktillanalyse kan du aflæse dine maskinomkostninger inkl. arbejde pr. ha indenfor salgsafgrøder.

Salgsafgrøder Økologisk Sandjord											
Maskinomkostninger inkl. Arbejde pr. ha	Stærk konkurrenceevne						Stort forbedringspotentiale				
Fraktill	5%	10%	25%	33%	40%	50%	60%	67%	75%	90%	95%
2014 fraktill	3.650	3.985	4.581	4.900	5.058	5.470	6.011	6.198	6.438	7.201	8.363
2015 fraktill	3.374	3.748	4.755	4.946	5.089	5.379	5.685	5.784	6.060	7.095	8.827
2016 fraktill	3.103	3.423	4.059	4.382	4.546	4.820	5.120	5.433	5.715	6.477	7.129

Tabel 4 viser fraktillanalyser for dine maskinomkostninger indenfor salgsafgrøder. Dine tal er markeret med de mørke kasser med hvide tal. Sammenligningsgruppen i 2016 er 91 økologiske bedrifter (både animalske og plantebrug), hvoraf 68 er mælkeproducenter.

Handling og refleksion

Når du kigger på din nu-situation, er det ligeledes givende at forholde dig til dit bedste bud på den fremtidige situation.

Hvordan vil det påvirke dit ydre sædskifte og omkostningsniveau?

Noter

Hvilke tiltag skal undersøges nærmere?

Noter

Maskinomkostninger

Oplever du for høje maskinomkostninger?

Hvad er de to væsentligste årsager til høje maskinomkostninger på din bedrift?

1)

2)

Kan de reduceres?

Noter

Hvad skal der til?

Noter

Hvad vil du gøre?

Noter

Emne 5: Samarbejde om forsyning af foder og gødning

Der er specielt indenfor den økologiske branche en række attraktive grunde til et nabosamarbejde. Den økologiske planteproduktion er afhængig af gødning fra husdyrproducenterne. Igennem et samarbejde kan en række af økologiens problemstillinger ved planteavlere og husdyrbrug håndteres, og synergi kan opstå.

Et godt nabosamarbejde kan have mange fordele og kan også være nødvendigt for at få en robust bedrift med et godt økologisk sædskifte, gode markudbytter, god arrondering og god udnyttelse af maskinparken.

Udbytte af samarbejde

Et nabosamarbejde kan således også være et godt alternativ til forpagtning eller køb af jord. Planteavleren kan i nogle situationer have fordel af at bytte marker med husdyrproducenten, og omvendt.

I skemaet nedenfor kan du notere, hvad et samarbejde kan give dig. Prioriter, hvor relevante de enkelte punkter er for dig på en skala fra 1-3. Tag både stilling ud fra et synspunkt omkring økologisk bæredygtighed og ud fra et økonomisk synspunkt.

Et samarbejde kan give mig:	Relevans for mig 1 - 3 (3 = højest)	
	Økologisk bæredygtighed	Økonomisk
Et mere alsidigt og robust sædskifte		
Mindre udsving i udbytte, og dermed højere udbytte i marken		
Bedre forfrugter, mindre rodukruddt		
Mulighed for direkte afsætning af foderafgrøder		
Bedre udnyttelse af maskinpark		
Lavere maskinstationsomkostninger – især hvis nabosamarbejdet giver en bedre arrondering		
Højere gødningsniveau		
Forbedret ukrudtsbekæmpelse		

Det er vigtigt at identificere de væsentligste barrierer for at opnå en robust bedrift. Det giver et godt grundlag for at vurdere, hvad hovedformålet med et nabosamarbejde er, og hvad det økonomiske udbytte kan forventes at blive. Endeligt er det vigtigt at have et overblik over, hvilke muligheder der er for at lave et samarbejde i lokalområdet.

Økonomisk udbytte af samarbejde

Brug fraktilanalyserne i dit regnskab til at vurdere, hvor der er et økonomisk potentiale for forbedringer indenfor de enkelte driftsgrene (grovfoder og korn/salgsafgrøder). Vurderingerne vil dog også skulle foregå på markniveau.

For at synliggøre potentialet i kroner og ører kan du tage fat i en række områder og vurdere værdien af at have flere hektar og/eller en bedre arrondering. For de fleste landmænd er der en økonomisk gevinst at hente ved et nabosamarbejde, men hvor stor er denne gevinst for dig? Det kan du vurdere ved at udfylde nedenstående skema.

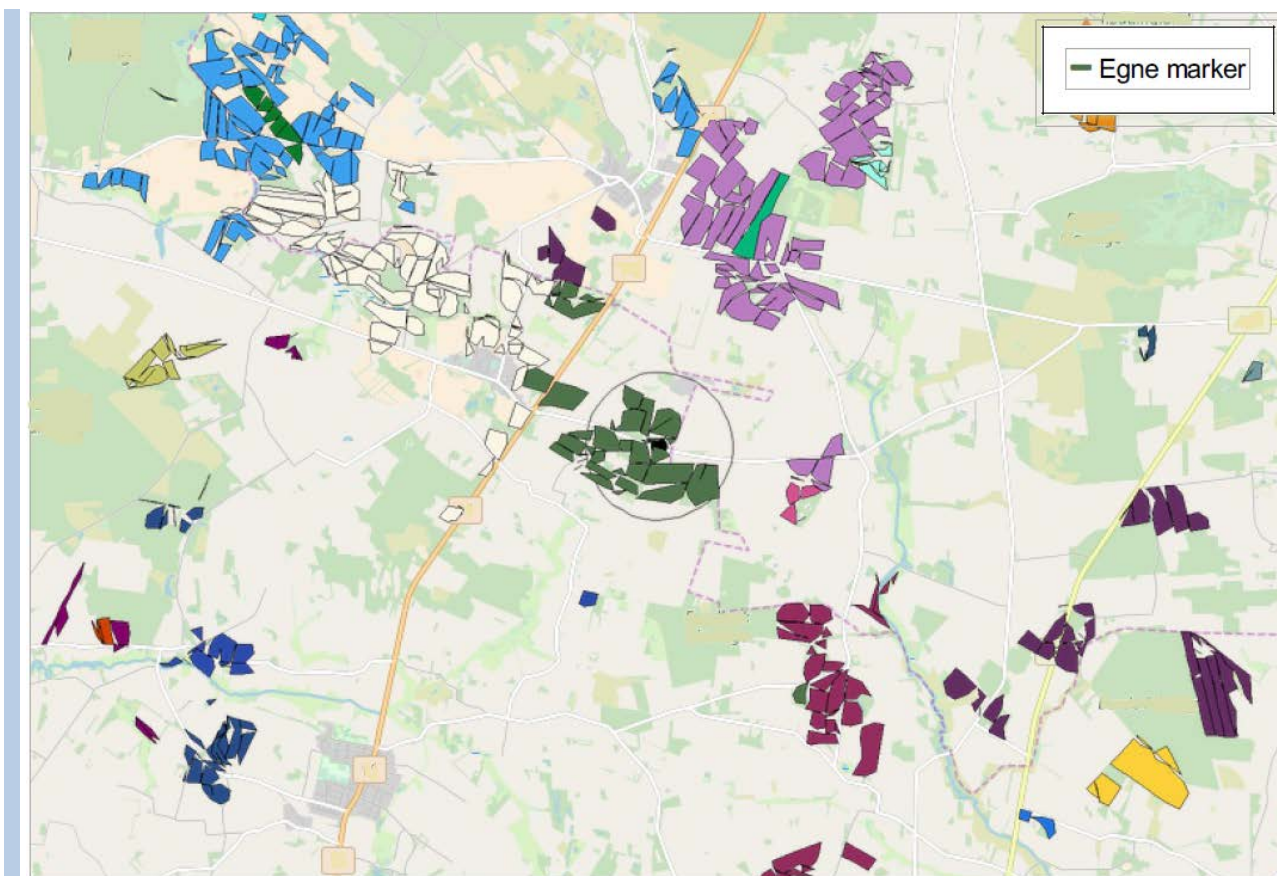
Diskussion

Overvej hvilke værdier i forbindelse med et nyt samarbejde, der ligger inden for de otte foreslåede områder på din ejendom. Forsøg evt. at sætte tal på, uden at det bliver en eksakt regneopgave.

	Antal	Værdi, kr. pr. enh.	I alt kr.
Bedre sædskifte/højere udbytter Hvor mange ekstra ha er der brug for til at opnå det gode økologiske sædskifte?			
Større markudbytter Potentialt for højere udbytter pr. ha på hele ejendommen?			
Bedre udnyttelse af husdyrgødning Flere ha med salgsafgrøder eller specialafgrøder			
Færre dyre forpagtninger F.eks.: Hvor mange ha kan ændres til samarbejde?			
Lavere maskinstationsomkostninger F.eks.: Hvor mange transportudgifter kan reduceres?			
Bedre udnyttelse af egne maskiner Hvilke maskiner vil du kunne udnytte bedre og til hvilke afgrøder?			
Foderafgrøder – lokal afsætning			
Andre forhold			

Hvilke muligheder er der for samarbejde i dit lokalområde?

Nedenstående kort er en oversigt over økologiske bedrifter og marker i dit nærområde.

Billede 1 viser økologiske marker nær dig. De mørkegrønne marker er dine, og hver gang der er en anden farvenuance, er der en ny person, som driver dette jord. Brug overblikket til at vurdere, om der kan laves aftaler med andre end dem, du tidligere har tænkt på. Marker er tegnet på baggrund af 2016 markkort og der er 1133 økologiske plantebedrifter bag.

Samarbejde mellem økologiske landmænd

Som nævnt er det væsentligt, at du på forhånd gør dig klart, hvad du gerne vil opnå med samarbejdet. Lige så vigtigt er det at vide, hvilke holdninger du har til det at samarbejde.

Der er udarbejdet et materiale til landmænd, hvor du kan orientere dig om, hvordan et samarbejde overvejes, forberedes, etableres og gennemføres bedst muligt i praksis. [Du finder materialet her.](#)

Handling og refleksion

Nu hvor du har vurderet, hvad et samarbejde kan give dig, og hvor du har et økonomisk potentiale, som ville kunne indfries med et samarbejde samt fået et overblik over dine samarbejdsmuligheder, så er det tid til at overveje dine handlemuligheder.

Hvorfor vil jeg samarbejde med mine naboer?

Nævn de to væsentligste årsager:

1)

2)

Hvilke tiltag skal undersøges nærmere for at kunne tage konkret kontakt og afsøge, om der er fælles interesse?

noter

Hvilke mål vil du opnå ved et samarbejde?

noter

Bilag

Den økonomiske udvikling på din bedrift

I tabellen nedenfor er en opsummering af dine nøgletal. Det er nøgletal, som er refereret til i hæftet.

Nøgletal for din bedrift	2012	2013	2014	2015	2016
Bruttoudbytte t.kr					
Resultat før finansiering t.kr					
Resultat efter finansiering t.kr					
Ejer aflønning t.kr					
Egenkapital t.kr					
Aktiver t.kr					
Virksomhedens afkast i pct.					
Virksomhedens afkast til egenkapital i pct					
Soliditetsgrad i pct.					
Afskrivninger i alt t.kr					
Investeringer t.kr					
Virksomhedens overskudsmargin i pct					
Nettorentebær. gæld/res.f.r.sk. og afskr.					
Rentedækningsgrad					
Normtimer					
Hektar (Ejet)					
Hektar (Drevet)					

Tablet 6 viser en samlet oversigt over dine nøgletals udvikling og sammenhæng med hinanden. Dette giver et billede af de år der har været ændringer i din virksomhed og hvordan nøgletallene ændre sig. Det er en yderst væsentlig øvelse at betragte nøgletal i flere år, da der i enkelte år kan være påvirkninger, som giver et skævt billede af virksomheden.

SEGES skaber løsninger til fremtidens landbrugs- og fødevarerhverv. Vi udvikler forretningsmuligheder i tæt samarbejde med vores kunder, forskningsinstitutioner og virksomheder over hele verden. SEGES er en del af Landbrug & Fødevarer F.m.b.A.

SEGES
Landbrug & Fødevarer F.m.b.A.
Agro Food Park 15
DK 8200 Aarhus N

+45 8740 5000
info@seges.dk
seges.dk

